

Michał Maciaczyk

Akademia Leona Koźmińskiego, Warszawa

michal.maciaczyk96@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5785-3702>

Postulaty *de lege ferenda* dotyczące przepisu art. 75c Prawa bankowego

<http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2025.004>

1. Wprowadzenie

Kredyt jest kluczowym fundamentem współczesnych gospodarek, wspierającym inwestycje i rozwój. Pozwala efektywnie wykorzystać skoncentrowany kapitał i zaspokajać bieżące potrzeby konsumpcyjne, stanowiąc podstawę działalności przedsiębiorców i konsumentów. Umowa kredytu prawidłowo wykonana przynosi korzyści obu stronom, problemy pojawiają się jednak przy nieterminowej spłacie. Wówczas kredytodawca może skorzystać z uprawnienia do wypowiedzenia umowy, co budzi kontrowersje ze względu na skutki, takie jak postawienie w stan wymagalności pozostałej kwoty kredytu. Aby chronić kredytobiorcę, wprowadzono art. 75c Prawa bankowego (dalej: Pr. bank.), zobowiązujący bank do działań mających zdyscyplinować dłużnika, pouczyć go o konsekwencjach zwłoki i umożliwić restrukturyzację. Założenia aksjologiczne wspomnianego przepisu są jasne, a pewne kontrowersje wyniknęły dopiero na etapie jego stosowania, co widać na przykładzie wskazywania w orzecznictwie i piśmiennictwie odmiennych skutków naruszenia poszczególnych przepisów. Przedmiotem niniej-

szych rozważań jest omówienie wybranych problemów związanych z wykładnią przepisu art. 75c Pr. bank. i w razie potrzeby sformułowanie postulatów *de lege ferenda*, które przyczyniłyby się do doprecyzowania newralgicznych kwestii dotkniętych niekonsekwencją w interpretacjach i orzecznictwie.

2. Kilka uwag na tle wprowadzenia procedury upominawczej

Przepis art. 75c Pr. bank. został wprowadzony na mocy ustawy z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw równocześnie ze zmianami dotyczącymi bankowych tytułów egzekucyjnych¹. Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2015 r. (P 45/12, Dz.U. z 2015 r. poz. 559) Trybunał Konstytucyjny zakwestionował możliwość wystawiania przez banki tytułów egzekucyjnych i ustanowił ważną cezurę dla Prawa bankowego. Przywilej egzekucyjny banków został uznany za przejaw nieuzasadnionego naruszenia zasady równowagi w stosunkach kontraktowych, polegającego na przyznaniu bankom władczego uprawnienia do wystawiania tytułów egzekucyjnych przy jednoczesnym ograniczeniu kontroli sądowej nad tym procesem. Prawo do wystawiania tytułów wykonawczych przez kredytodawców słusznie zostało potraktowane jako naruszenie zasady *nemo iudex in causa sua*. W tle uchylecia bankowego tytułu egzekucyjnego wprowadzono również nowe zmiany dotyczące wypowiedze-

¹ Wyrokiem z dnia 15 marca 2011 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 95 ust. 1 Prawa bankowego (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr 131, poz. 1075), w zw. z art. 244 § 1 i art. 252 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296 ze zm.), w części, w jakiej nadaje moc prawną dokumentu urzędowego księgom rachunkowym i wyciągom z ksiąg rachunkowych banku w odniesieniu do praw i obowiązków wynikających z czynności bankowych w postępowaniu cywilnym prowadzonym wobec konsumenta, jest niezgodny z art. 2, art. 32 ust. 1 zdanie pierwsze i art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 20 Konstytucji.

nia umowy kredytu, tak aby zwiększyć ustawowy poziom ochrony klienta przed nadużyciami ze strony banku.

3. Cel regulacyjny art. 75c Prawa bankowego

Ratio legis przepisów dotyczących procedury upominawczej polega na zobowiązaniu kredytodawcy do podjęcia działań informacyjno-ostrzegawczych wobec kredytobiorcy, aby uprzedzić wypowiedzenie umowy kredytu. Wezwanie ma zwrócić uwagę na konsekwencje niewywiązywania się z zobowiązań oraz stworzyć ramy prawne umożliwiające kredytobiorcy, chcącemu kontynuować spłatę, wystąpienie o tzw. drugą szansę².

Warto wspomnieć, że przed wprowadzeniem omawianej regulacji wypowiedzenie umowy kredytu również podlegało ocenie pod kątem prawidłowości i skuteczności, chociażby przez pryzmat zasad współżycia społecznego³. Szczególne kontrowersje pojawiły się w związku z zastrzeganiem przez banki możliwości wypowiedzenia umowy kredytu z powodu niedopełnienia przez kredytobiorcę warunków umowy innych niż nieterminowa spłata rat kapitałowo-odsetkowych. Wypowiedzenie umowy może pełnić funkcję sankcji dyscyplinującej, ale trudno uznać je za adekwatne w przypadku drobnych uchybień, takich jak nieterminowe dostarczenie dokumentów. Banki mają do dyspozycji mniej dotkliwe środki, np. naliczanie odsetek za opóźnienie, podwyższenie oprocentowania czy wstrzymanie wypłaty kolejnych transz. Rozszerzanie ochrony z art. 75c Pr. bank. na inne naruszenia niż opóźnienie w płatności wydaje się sprzeczne z zakresem tego przepisu⁴.

² T. Czech, *Obowiązki banku w razie opóźnienia kredytobiorcy ze spłatą kredytu*, „Monitor Prawa Bankowego” 2016, nr 12(73), s. 67.

³ Wyrok SN z dnia 20 lipca 1987 r., IV CR 195/87, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 1989, nr 1, poz. 16; postanowienie SN z dnia 27 listopada 2003 r., III CZP 78/03, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 6, s. 36 i n.; wyrok SN z dnia 24 września 2015 r., V CSK 698/14, „Rejent” 2015, nr 11, s. 198.

⁴ Stanowisko Rady Prawa Bankowego przy Związku Banków Polskich dotyczące wybranych zagadnień problemowych na tle art. 75c Prawa bankowego, Warszawa, dnia 27 listopada 2015 r., s. 7.

W doktrynie pojawiają się jednak głosy krytykujące ograniczenie ochrony wyłącznie do przypadków opóźnienia, uznające to za przejaw niekonsekwencji ustawodawcy, a w ślad za tym formułowane są postulaty *de lege ferenda* dotyczące rozszerzenia zakresu regulacji⁵.

Istotne znaczenie ma również kwestia, czy brak płatności już pojedynczej raty może uzasadniać wypowiedzenie umowy kredytu. Przepisy *explicite* nie regulują tej kwestii i formalnie nie ma przeszkód, aby przy jednorazowym opóźnieniu zastosować dla kredytobiorcy wspomnianą sankcję, jednak takie działanie kredytodawcy można kwalifikować jako nadużycie prawa podmiotowego⁶. Praktyka orzecznicza jest krytyczna wobec wypowiedzenia umowy na wypadek braku płatności pojedynczej raty⁷ i to spowodowało, że banki zaczęły zastrzegać możliwość wypowiedzenia umowy kredytu w przypadku braku płatności co najmniej dwóch lub więcej rat⁸. Wykluczenie rozwiązania stosunku kredytowego z powodu zwłoki w wysokości jednej raty wyraża dobrą praktykę ochrony interesów kredytobiorców. Sankcja za naruszenie umowy powinna być proporcjonalna, a brak jednej raty, będącej niewielką częścią zobowiązania, nie uzasadnia jeszcze rozwiązania długoterminowego stosunku kredytowego.

W ramach częściowej konkluzji należy przyjąć, że celem regulacyjnym przepisu art. 75c Pr. bank. jest wprowadzenie minimalnego standardu ochrony praw dłużnika poprzez stworzenie mechanizmu ochrony i zarazem ostrzeżenia poprzedzającego

⁵ T. Czech, op.cit., s. 70.

⁶ W wyroku SN z dnia 23 maja 2013 r., IV CSK 679/12, Lex nr 1365728, sąd stwierdził, że: „Naruszenie warunków umowy kredytu nie zawsze będzie uzasadniać jej wypowiedzenie. W sytuacji, gdy przeterminowana należność jest niewielka w stosunku do udzielonego kredytu, bank powinien podjąć działania zmierzające do zweryfikowania sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy pod kątem możliwości spłaty kredytu; uprawnienia w tym zakresie przewiduje art. 74 Pr. bank.”.

⁷ Zob. wyrok SN z dnia 23 maja 2013 r., IV CSK 679/12, Lex nr 1365728; wyrok SN z dnia 24 września 2015 r., V CSK 698/14, Lex nr 1805901.

⁸ Por. J. Redzik, *Opóźnienie w spłacie kredytu. Co się stanie, kiedy nie zapłacisz raty w terminie?*, <https://www.bankier.pl/smart/opoznienie-w-splacie-kredytu-co-sie-stanie-kiedy-nie-zaplacisz-raty-w-terminie?> (dostęp: 2.02.2024 r.).

wypowiedzenie umowy kredytu, tak aby skorzystanie przez bank z sankcji nie stanowiło dla kredytobiorcy czynności nagłej i zaskakującej.

4. Elementy poprzedzające wypowiedzenie umowy kredytowej w świetle art. 75c Prawa bankowego

Zgodnie z regulacją przepisu art. 75c Pr. bank. w przypadku opóźnienia kredytobiorcy w spłacie zobowiązania bank wzywa go do uregulowania zaległości w terminie nie krótszym niż 14 dni roboczych oraz informuje o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia w tym samym terminie. Jeżeli kredytobiorca złoży taki wniosek, bank ma obowiązek podjąć działania w celu uzgodnienia warunków restrukturyzacji. Należy podkreślić, że bank nie ma obowiązku udzielenia zgody na restrukturyzację zadłużenia w każdym wypadku, a tylko wtedy, gdy uzasadnia to dokonana ocena sytuacji finansowej i gospodarczej klienta⁹. W razie odrzucenia wniosku o restrukturyzację kredytodawca przekazuje kredytobiorcy, bez zbędnej zwłoki, szczegółowe wyjaśnienia w formie pisemnej, dotyczące przyczyny odrzucenia wniosku o restrukturyzację. Dopiero wyczerpanie procedury upominawczej z art. 75c Pr. bank. otwiera drogę do skutecznego wypowiedzenia umowy kredytu. Omawiany przepis ma charakter semiimperatywny i może być zmieniony jedynie na korzyść dłużnika¹⁰.

⁹ B. Bajor, w: L. Kociucki, J.M. Kondek, K. Królikowska, B. Bajor, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020, art. 75(c), Lex wersja elektroniczna.

¹⁰ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 27 marca 2020 r., I ACa 87/20, Lex nr 3108417; wyrok SA w Krakowie z dnia 8 czerwca 2021 r., I ACa 817/20, Lex nr 3228073; T. Czech, op.cit., s. 68; odmienne stanowisko przemawiające za charakterem bezwzględnie obowiązującym przepisu: wyrok SA w Gdańsku z dnia 14 stycznia 2019 r., V ACa 93/18, Lex nr 2668705.

5. Przeprowadzenie procedury wypowiedzenia umowy z naruszeniem art. 75c Prawa bankowego

5.1. Zaniechanie wezwania do zapłaty lub niewypełnienie obowiązku informacyjnego

Zupełne zaniechanie wezwania lub wystosowanie wezwania nie zawierającego informacji o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia prowadzą do naruszenia przepisu art. 75c Pr. bank. Zgodnie z art. 75c ust. 2 Pr. bank. wezwanie, o którym mowa w art. 75c ust. 1 Pr. bank., musi zawierać informację o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia. Kredytobiorca na podstawie zasady swobody umów może w każdym czasie zgłosić się do kredytodawcy z propozycją zmiany treści umowy kredytu¹¹, jednak tylko wniosek złożony w odpowiedzi na wezwanie, o którym mowa w art. 75c ust. 2 Pr. bank., podlega ochronie przewidzianej w ramach procedury określonej w tym przepisie.

5.2. Wniosek o restrukturyzację

Orzecznictwo poświęciło niewiele uwagi kwestii dalszych czynności następujących po złożeniu wniosku o restrukturyzację zadłużenia¹². Oczywiście nie każde złożenie wniosku o restrukturyzację zadłużenia musi zakończyć się umożliwieniem zmiany treści umownego stosunku prawnego łączącego strony¹³. Regulacja art. 75c ust. 3–5 Pr. bank. nakłada na banki obowiązek umożliwienia kredytobiorcy restrukturyzacji zadłużenia, ale tylko jeżeli

¹¹ B. Wyżykowski, *Zasady restrukturyzacji zadłużenia na podstawie przepisów ustawy o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami*, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2018, nr 6(7), s. 26.

¹² Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 stycznia 2022 r., I ACa 751/21, Legalis; wyrok SA w Szczecinie z dnia 23 marca 2022 r., I ACa 936/21, Legalis; M. Rechciński, *Art. 75C Prawa bankowego – chybiona regulacja czy niewykorzystany potencjał?*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2019, nr 17(3), s. 86.

¹³ B. Bajor, op.cit.; wyrok SA w Łodzi z dnia 17 stycznia 2022 r., I ACa 751/21, Legalis.

wniosek o restrukturyzację jest uzasadniony w ocenie banku sytuacją finansową i gospodarczą kredytobiorcy.

Restrukturyzacja powinna odbywać się na warunkach uzgodnionych przez bank i kredytobiorcę, a w przypadku odrzucenia wniosku kredytobiorcy bank powinien niezwłocznie przekazać kredytobiorcy w formie pisemnej szczegółowe uzasadnienie swojego stanowiska. Decyzja o uwzględnieniu lub odrzuceniu wniosku o restrukturyzację musi wiązać się z indywidualną oceną sytuacji finansowej klienta przez bank w zakresie zdolności klienta do dalszego spłacania kredytu. Ocena sytuacji finansowej i gospodarczej to pojęcie nowe i uznawane przez niektórych autorów za nie do końca precyzyjne¹⁴, jednak należy uznać, że przy ocenie sytuacji finansowej klienta punktem wyjścia powinny być czynności analogiczne do tych, jakie są podejmowane przy badaniu zdolności kredytowej.

W przepisie art. 75c ust. 4 Pr. bank. przewidziano, że restrukturyzacja podlega negocjacjom ze strony banku i kredytobiorcy. W praktyce nie są więc wykluczone kontrpropozycje i wzajemne uwagi do proponowanych zmian w umowie kredytowej łączącej strony. Założeniem ustawodawcy jest dojście do uzgodnienia warunków restrukturyzacji jako rezultat ścierających się stanowisk kredytodawcy i klienta. Przynajmniej teoretycznie takie założenie powinno gwarantować uzgodnienie restrukturyzacji na jak najbardziej uczciwych warunkach uwzględniających interesy obu stron.

Bank, odmawiając restrukturyzacji, ma obowiązek niezwłocznie przedstawić pisemne stanowisko, szczegółowo uzasadniające przyczyny decyzji w odniesieniu do sytuacji finansowej kredytobiorcy. Prawidłowa odmowa powinna więc wprost nawiązywać do konkretnej sytuacji klienta.

Brak rzeczywistych negocjacji przy ustalaniu warunków restrukturyzacji lub prowadzenie rokowań w sposób pozorny czy

¹⁴ W wielu publikacjach położono akcent na rozróżnienie oceny sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy oraz zdolności kredytowej, jednak B. Wyżykowski (op.cit., s. 31–32) wyjaśnia, że tak naprawdę nie chodzi o różne pojęcia, a w art. 75c ust. 3 Pr. bank. pojawiła się ocena sytuacji finansowej i gospodarczej z uwagi na to, że przepis dotyczy również kredytobiorców będących przedsiębiorcami.

obstrukcyjny mogą stanowić naruszenie art. 75c ust. 3 i 4 Pr. bank. Sytuacja, w której bank odmawia uzgodnienia zmiany umowy i uzależnia dalsze jej wykonywanie od spłaty całego wymagalnego zadłużenia, może być uznana za działanie sprzeczne z celem tych przepisów. Kredytobiorca, który popadł w zwłokę i wnioskuje o restrukturyzację, zasadniczo nie jest w stanie wykonać zobowiązania na dotychczasowych warunkach. Jeśli przedstawi stanowisko (poparte dokumentami), z którego wynika możliwość realizacji umowy po zmianie warunków, bank powinien uwzględnić taką opcję.

Odmowa restrukturyzacji jest uzasadniona jedynie wtedy, gdy analiza sytuacji kredytobiorcy wykaże, że dalsze spłaty nie będą możliwe, nawet przy zmienionych warunkach. Wypowiedzenie umowy w takim przypadku ma na celu ograniczenie strat banku. Nie znajduje jednak uzasadnienia wypowiedzenie umowy, gdy restrukturyzacja daje realną szansę na jej dalsze wykonywanie. Kredytobiorca może więc podważyć skuteczność wypowiedzenia umowy, wskazując na to, że jego wniosek o restrukturyzację nie został prawidłowo rozpoznany, np. poprzez składanie przez bank wyłącznie propozycji nieakceptowalnych dla dłużnika, co oznacza, że negocjacje nad warunkami zmiany umowy były prowadzone w złej wierze¹⁵.

W doktrynie pojawiła się również krytyka regulacji przepisu art. 75c Pr. bank., zarzucająca im nikłą przydatność i możliwe nadużywanie uprawnień przez kredytobiorców¹⁶. Ryzyko to jest jednak ograniczone, gdyż bank może żądać dokumentów do oceny wniosku, wyznaczać terminy ich dostarczenia i odrzucić propozycje niespełniające kryteriów. Trudno zgodzić się także z zarzutem, że kredytobiorcy mogą naruszyć prawa kredytodawców skrajnie niekorzystnymi propozycjami restrukturyzacyjnymi. Teza o możliwości spłaty „1 zł miesięcznie”¹⁷ wydaje się przesadzona i nierealiz-

¹⁵ Zob. T. Czech, *op.cit.*, s. 76 – autor wskazuje, że niezawarcie porozumienia restrukturyzacyjnego skutkuje hipotetyczną możliwością dochodzenia roszczenia odszkodowawczego wobec banku, gdyby okazało się, że bank prowadził negocjacje nierzetelnie albo popełnił innego rodzaju delikt.

¹⁶ M. Rechciński, *op.cit.*, s. 87.

¹⁷ *Ibidem*, s. 85.

styczna. Fakt, że prawo nie zabrania takich propozycji, nie oznacza ich akceptowalności. Jeśli kredytobiorca może spłacać jedynie symboliczne kwoty, oznacza to faktyczną niewypłacalność. Propozycje, które nie dają szans na wykonanie zobowiązania, powinny być traktowane jako nadużycie prawa, a bank nie ma obowiązku ich rozpatrywania.

Choć prawo do wypowiedzenia umowy kredytu podlegało już kontroli sądowej przed wprowadzeniem regulacji art. 75c Pr. bank., to nową procedurę upominawczą należy ocenić pozytywnie. Polityka tzw. drugiej szansy wydaje się bardziej dojrzałym rozwiązaniem niż nieskrępowane prawo do wypowiedzenia umowy kredytu z uwagi na aktualne standardy ochrony klienta banku na rynku finansowym.

6. Praktyka banków polegająca na kombinowanym wezwaniu do zapłaty wraz z warunkowym wypowiedzeniem umowy kredytu

Banki powszechnie stosują kombinowane wezwania do zapłaty wraz z warunkowym wypowiedzeniem umowy kredytu. Taka praktyka spowodowała rozłam w orzecznictwie na tle dopuszczalności warunkowego wypowiedzenia umowy kredytu¹⁸. Stanowi-

¹⁸ Za dopuszczalnością warunkowego wypowiedzenia umowy kredytu opowiedziały się sądy w wyrokach: SN z dnia 16 maja 2023 r., II CSKP, Legalis; SN z dnia 15 maja 2023 r., II CSKP 489/22, Lex nr 3569554; SN z dnia 22 lutego 2023 r., II CSKP 786/22, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2023, nr 10, poz. 97; SN z dnia 13 stycznia 2023 r., Legalis; SN z dnia 9 grudnia 2021 r., III CSKP 164/21, „Monitor Prawa Bankowego” 2022, nr 6, s. 27; SA w Katowicach z dnia 30 czerwca 2022 r., V ACa 40/21, Lex nr 356764; SA w Gdańsku z dnia 31 marca 2022 r., I ACa 861/21, Lex nr 3392737; SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., I ACa 4/20, Lex nr 3184419; SA w Gdańsku z dnia 6 listopada 2020 r., I ACa 94/20, Lex nr 3210274; SA w Szczecinie z dnia 27 marca 2020 r., I ACa 87/20, Lex nr 3108417; SA w Krakowie z dnia 13 marca 2020 r., I AGa 91/19, Lex nr 3093472; SA w Gdańsku z dnia 26 listopada 2019 r., V ACa 501/19, Lex nr 3077127; SA w Lublinie z dnia 3 marca 2022 r., I ACa 118/21, Legalis; a odmiennie należy przytoczyć: SA w Lublinie z dnia 1 lutego 2022 r., I AGa 26/21, Lex nr 3315384; SA w Warszawie z dnia 1 lipca 2021 r., V ACa 611/20, Lex nr 3457767; SA w Krakowie

ska sądów są skrajnie różne, chociaż wszystkie orzeczenia zapadały na kanwie podobnych stanów faktycznych.

W orzecznictwie wskazuje się, że dopuszczalność warunkowego zastrzeżenia wypowiedzenia umowy podlega ocenie na podstawie art. 353¹ k.c. w zw. z art. 89 k.c.¹⁹ oraz że zastrzeżenie takiego warunku nie powinno być wykluczone z uwagi na fakt, że warunek jest zastrzegany na korzyść dłużnika²⁰. Stanowisko przeciwne oparte jest na założeniach, że wypowiedzenie umowy kredytu stanowi dla kredytobiorcy na tyle dotkliwą sankcję, że czynność wypowiedzenia nie powinna być dokonana z zastrzeżeniem warunku. Adresat czynności prawnej kształtującej musi mieć pewność co do definitywności wypowiedzenia, gdyż od tego zależy dalszy los stosunku prawnego, dlatego niedozwolone jest kumulowanie w jednym piśmie warunkowego wypowiedzenia umowy i wezwania do zapłaty. Skoro ocenie zostaje poddana dopuszczalność warunkowego wypowiedzenia umowy kredytu, to konieczne jest przeanalizowanie konstrukcji przepisu art. 89 k.c. i rozpoznanie istoty warunku.

Warunkowe wypowiedzenie umowy kredytu to konstrukcja zawierająca w sobie warunek potestatywny (*condicio potestativa*), czyli taki, którego ziszczenie się zależy od woli strony. Warunek rozumiany jest jako dodatkowe zastrzeżenie umowne, uzależniające skutki prawne od zdarzenia przyszłego i niepewnego²¹. W ujęciu tradycyjnym dominowało przekonanie o niedopuszczalności

z dnia 1 kwietnia 2021 r., I ACa 1076/19, Lex nr 3210085; SA w Krakowie z dnia 19 marca 2021 r., I ACa 1282/19, Lex nr 3228078; SA w Szczecinie z dnia 8 października 2020 r., I ACa 894/19, Lex nr 3120505; SA w Warszawie z dnia 13 sierpnia 2020 r., V ACa 822/19, Lex nr 3245423; SO w Poznaniu z dnia 14 lutego 2020 r., XII C 772/19, Lex nr 2817572; SA w Poznaniu z dnia 13 lutego 2020 r., I ACa 222/19, Lex nr 3127496; SA w Białymstoku z dnia 8 sierpnia 2019 r., I ACa 160/19, Lex nr 2726790; SO w Bydgoszczy z dnia 21 lutego 2022 r., I C 907/21, Legalis.

¹⁹ Postanowienie SN z dnia 13 stycznia 2023 r., I CKS 1606/22, Legalis.

²⁰ Wyrok SN z dnia 6 września 2007 r., IV CSK 118/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 12, poz. 125; wyrok SA w Gdańsku z dnia 6 listopada 2020 r., I ACa 94/20, Lex nr 3210274 oraz wyrok SA w Gdańsku z dnia 26 listopada 2019 r., V ACa 501/19, Lex nr 3077127.

²¹ Z. Radwański, R. Trzaskowski, w: *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. 2, Warszawa 2019, s. 341.

warunków całkowicie uzależnionych od woli strony czynności prawnej²². Wyrażono pogląd, że warunki potestatywne, w tym w formie *si voluero* („jeśli zechcę”), mogą być dopuszczalne, zwłaszcza w odniesieniu do zobowiązań, w przypadku których zasada swobody umów wyrażona w art. 353¹ k.c. uzasadnia bardziej liberalne podejście²³. Niemniej jednak w doktrynie i orzecznictwie brakuje jednolitego stanowiska w tej kwestii, a stanowisko dopuszczające warunki czysto potestatywne stanowi wyraz określonego nurtu interpretacyjnego, popartego przez niektórych autorów²⁴.

Wątpliwości, znajdujące odzwierciedlenie w niejednocelnym orzecznictwie, dotyczą dopuszczalności uznania spełnienia świadczenia za warunek umowny²⁵, co zasadniczo wiąże się z warunkiem potestatywnym w postaci warunku wolicyjnego. Jako okoliczności przemawiające za odrzuceniem możliwości traktowania

²² J. Kuźmicka-Sulikowska, w: *Zobowiązania*, t. 1: *Przepisy ogólne i powiązane przepisy księgi I kc*, red. P. Machnikowski, Warszawa 2022, s. 988; P. Sobolewski, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, wskazuje, że ziszczenie się warunku to zdarzenie, które musi być również zewnętrzne w stosunku do czynności prawnej i nie może być całkowicie uzależnione od woli jednej ze stron; zob. wyrok SN z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124, s. 517; odmiennie: wyrok SN z dnia 17 marca 2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 47, s. 305–306 oraz wyrok SA w Łodzi z dnia 9 maja 2017 r., I ACa 102/17, Legalis.

²³ K. Panfil, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna*, cz. 2, red. J. Gudowski, Warszawa 2021, s. 736.

²⁴ Por. M. Chomiuk, *Spór o dopuszczalność zastrzegania warunku potestatywnego na tle obowiązujących regulacji warunku w Kodeksie cywilnym*, „Monitor Prawa Handlowego” 2012, nr 4, s. 34.

²⁵ J. Kuźmicka-Sulikowska, op.cit., wskazuje na rozbieżności w orzecznictwie, gdzie za dopuszczalnością warunków w formie spełnienia świadczenia opowiedziały się sądy w wyrokach: SN z dnia 17 marca 2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 5, poz. 47, s. 305–306; SN z dnia 29 września 2007 r., IV CSK 119/07, Legalis; SA w Krakowie z dnia 1 grudnia 2014 r., I ACa 516/14, Legalis; SA w Białymstoku z dnia 26 stycznia 2010 r., I ACa 409/09, Legalis, a także w postanowieniu SN z dnia 22 marca 2013 r., III CZP 85/12, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132. Jako przykłady judykatów przeciwko możliwości uznania spełnienia świadczenia za warunek należy wskazać wyroki: SN z dnia 13 stycznia 2011 r., III CSK 116/10, Legalis; SA w Krakowie z dnia 6 maja 2015 r., I ACa 264/15, Legalis; SA w Łodzi z dnia 28 września 2010 r., I ACa 572/10, Legalis; SN z dnia 11 października 2002 r., I CKN 1044/00, Legalis.

spełnienia świadczenia jako formy warunku wskazywano, że spełnienie świadczenia jest częścią treści czynności prawnej i należy do danego zobowiązania, dlatego nie może stanowić warunku w rozumieniu przepisu art. 89 k.c. W doktrynie dominował jednak pogląd przychylny w stosunku do dopuszczalności zastrzeżenia warunku na wypadek spełnienia świadczenia²⁶, co ostatecznie przełożyło się na powszechne uznanie warunków całkowicie zależnych od woli strony, jak i warunków w postaci spełnienia świadczenia. Niewykonanie zobowiązania jest często rezultatem wielu okoliczności i nie zawsze zależy wyłącznie od woli dłużnika²⁷. Nie można wykluczyć, że spełnienie świadczenia wynikającego z jednej czynności prawnej może w określonych okolicznościach zostać uznane za warunek w rozumieniu przepisu art. 89 k.c. dla innej czynności prawnej, o ile spełnia kryteria zdarzenia przyszłego i niepewnego²⁸. Przedmiotem czynności prawnej jest zobowiązanie do świadczenia, a nie samo świadczenie. Zawarcie umowy wyraża wolę związania się zobowiązaniem, którego realizacja następuje na etapie wykonania. Brak spełnienia świadczenia może wynikać z przyczyn niezależnych od dłużnika. Konstrukcja *si voluero* nie stanowi warunku w rozumieniu Kodeksu cywilnego, lecz odroczenie decyzji strony. Mimo dopuszczalności zastrzegania warunków potestatywnych warunkowe wypowiedzenie umowy kredytu jest niedopuszczalne jako jednostronne uprawnienie kształtujące, które dla ochrony adresata nie może być uzależnione od warunku²⁹.

²⁶ A. Szlęzak, *Kilka uwag o warunku potestatywnym*, w: *Współczesne problemy prawa zobowiązań*, red. A. Olejniczak, J. Haberk, A. Pyrzyńska, D. Sokołowska, Warszawa 2015, s. 670–679; idem, *Głosa do wyroku SN z dnia 17 marca 2021 roku, IV CSK 358/10*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 47, s. 307–309; M. Pazdan, w: *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–449*¹¹, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2008, s. 445.

²⁷ Wyrok SN z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 579/15, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy” 2017, nr D, poz. 61.

²⁸ Zob. postanowienie SN z dnia 22 marca 2013 r., sygn. III CZP 85/12, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132.

²⁹ Z. Radwański, R. Trzaskowski, op.cit., s. 352; M. Pazdan, op.cit., s. 443; odmiennie: B. Swaczyna, *Warunkowe czynności prawne*, r. III § 1 oraz postanowienie SN z dnia 22 marca 2013 r., III CZP 85/12, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132.

W doktrynie kwestia dopuszczalności wypowiedzenia umowy kredytowej pod warunkiem została oceniona w ten sposób, że wymagania przewidziane w przepisie art. 75c Pr. bank. wykluczają możliwość łączenia wezwania dłużnika do zapłaty pod warunkiem rozwiązującym, natomiast dopuszczalne jest zastrzeżenie warunku zawieszającego³⁰. Koncepcja ta opiera się na ocenie dopuszczalności warunkowego wypowiedzenia umowy kredytu przez pryzmat właściwości czynności prawnej w odniesieniu do jej każdorazowo skonkretyzowanej cechy (tj. przesłanki, skutku i funkcji)³¹. Przesłanką wypowiedzenia umowy kredytu jest prawo wynikające z ustawy, a nie samo oświadczenie woli banku. Skutkiem wypowiedzenia umowy kredytu jest skrócenie terminu spłaty (stosunek kredytowy nadal trwa, lecz w zmienionej treści), co oznacza, że wypowiedzenie umowy modyfikuje treść umowy kredytu, ale nie prowadzi do jej wygaśnięcia³². Wreszcie funkcją wypowiedzenia jest ochrona interesów banku na wypadek nierzetelnego wykonywania umowy przez kredytobiorcę, np. w postaci nieterminowych spłat rat.

Argumentacja ta nie jest do końca przekonująca. Po pierwsze, przesłanką wypowiedzenia umowy jest złożenie oświadczenia woli kredytodawcy zawierającego prawo kształtujące, a nie źródło powstania prawa do wypowiedzenia, tj. ustawa bądź umowa. Po drugie, wypowiedzenie umowy kredytu nie stanowi jednostronnej czynności modyfikującej treść czynności prawnej (tj. skrócenie terminu spłaty), ale niweczy ten stosunek³³. Pozostała do spłaty

³⁰ A. Zbrojewski, *Wypowiedzenie umowy kredytu pod warunkiem*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2020, nr 11, s. 40.

³¹ A. Zbrojewski, op.cit., s. 37; B. Swaczyna, op.cit., s. 95–96; K. Mularski, w: *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–352*, red. M. Gutowski, Warszawa 2018, s. 897.

³² A. Zbrojewski, op.cit., s. 37; L. Mazur, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 373; odmiennie o wygaśnięciu stosunku kredytowego: W. Pyziół, *Umowa o kredyt bankowy*, Kraków 1986, s. 164.

³³ Odmiennie SN w wyroku z dnia 4 listopada 2021 r., II CSKP 175/21, niepubl.; za skutkiem niweczenia stosunku prawnego m.in.: w wyroku SA w Szczecinie z dnia 27 marca 2020 r., I ACa 87/20, niepubl., sąd wskazał, że „wypowiedzenie prowadzi do zakończenia stosunku prawnego”, oraz w wyroku SA w Lublinie z dnia 12 marca 2020 r., I AGa 66/19, niepubl., sąd uznał, że „wypowiedzenie prowadzi do zerwania pomiędzy stronami węzła obligacyjnego”. Analogicznie za zakończeniem stosunku prawnego przemawiają wnioski płynące z wyroku SN z dnia 22 marca 2012 r., V CSK 84/11, Lex nr 1214611,

kwota kredytu jest postawiona w stan wymagalności na skutek wygaśnięcia stosunku, a nie jego zmiany, a możliwość przedterminowego dochodzenia całej należności przez bank jest konsekwencją wypowiedzenia. Należy zgodzić się jedynie z dopuszczalnością warunkowego wypowiedzenia umowy kredytu jako rezultatem oceny właściwości czynności prawnej w odniesieniu do funkcji wypowiedzenia, ponieważ w istocie to kredytobiorca zaprzestający spłaty godzi w stosunek kredytowy, lecz może nie w samą trwałość stosunku³⁴, a raczej w ustalone zasady wykonywania umowy odnośnie do terminów spłaty i wysokości płatności. W konsekwencji ocena dopuszczalności wypowiedzenia umowy kredytowej z zastrzeżeniem warunku wymaga uwzględnienia właściwości czynności prawnej oraz funkcji wypowiedzenia, co może budzić wątpliwości.

7. Konsekwencje wadliwego przeprowadzenia procedury wypowiedzenia umowy z naruszeniem przepisu art. 75c Prawa bankowego

W orzecznictwie skutki wypowiedzenia umowy w sposób sprzeczny z przepisem art. 75c Pr. bank. nie są traktowane jednolicie. Według jednego stanowiska wadliwość konstrukcji wypowiedzenia kredytu przez naruszenie procedury upominawczej prowadzi do nieważności umowy (art. 58 § 1 k.c.)³⁵. Pojawił się nawet pogląd, że

sąd wskazał wypowiedzenie jako czynność prowadzącą do rozwiązania umowy; A. Jedliński, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna*, wyd. 2, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, art. 77, określa termin „wypowiedzenie” jako czynność zmierzającą do rozwiązania umowy.

³⁴ A. Zbrojewski, op.cit., s. 39.

³⁵ Tak: wyrok SA w Krakowie z dnia 8 czerwca 2021 r., I ACa 817/20, Lex nr 3228073; wyrok SA w Krakowie z dnia 5 listopada 2020 r., I ACa 832/19, Lex nr 3148918; wyrok SA w Krakowie z dnia 23 lipca 2020 r., I ACa 456/19, Lex nr 3102644; wyrok SA w Szczecinie z dnia 27 marca 2020 r., I ACa 87/20, Lex nr 3108417; wyrok SA w Białymstoku z dnia 8 maja 2019 r., I ACa 833/18, Lex nr 2712198; wyrok SA w Warszawie z dnia 28 sierpnia 2019 r., I ACa 466/18, Lex nr 2736586; wyrok SA w Krakowie z dnia 8 listopada 2019 r., I ACa 1213/18, Lex nr 2977728.

jedynym skutkiem jest odpowiedzialność odszkodowawcza banku za szkodę poniesioną przez kredytobiorcę w wyniku nierzetelnego działania banku³⁶. Jednak w aktualnym orzecznictwie na skutek rozstrzygnięć wydawanych przez Sąd Najwyższy uznaje się, że naruszenie przepisu art. 75c Pr. bank. nie skutkuje nieważnością czynności prawnej wypowiedzenia umowy kredytu, a jej bezskutecznością jako czynności dokonanej przedwcześnie³⁷. Należy zgodzić się z poglądem wyrażonym w doktrynie, który głosi, że stanowisko Sądu Najwyższego w przedmiocie uznania wypowiedzenia umowy z naruszeniem przepisu art. 75c Pr. bank. za bezskuteczne zawiera prawidłowy kierunek rozstrzygnięcia, choć z innych względów, niż wskazano w uzasadnieniu orzeczenia³⁸. Naruszenie art. 75c Pr. bank. nie skutkuje nieważnością czynności prawnej, gdyż obowiązki kredytodawcy przed wypowiedzeniem umowy stanowią jedynie warunek skuteczności tej czynności. Procedura upominawcza ma chronić kredytobiorcę, dlatego wypowiedzenie dokonane z naruszeniem wymogów uznaje się za przedwczesne i bezskuteczne.

W konkluzji należy przyjąć, że praktyka warunkowych lub kombinowanych wypowiedzeń umowy kredytowej budzi wątpliwości, ponieważ uprawnienie kredytodawcy do wypowiedzenia umowy jako klasyczne prawo kształtujące zmierza do definitywnego przekształcenia stosunku prawnego. Wprowadzanie do tej konstrukcji warunków zawieszających lub rozwiązujących deformuje jej charakter, rodząc ryzyko niepewności prawnej. Zastrzeżenie warunku przy wypowiedzeniu stoi w sprzeczności z przepisem art. 75c Pr. bank., który został wprowadzony przede wszystkim w celu ochrony kredytobiorcy jako strony słabszej i zapewnienia mu czasu na uregulowanie zaległości lub renego-

³⁶ Wyrok SO w Sieradzu z dnia 23 maja 2018 r., I Ca 180/18, *Legalis*.

³⁷ Postanowienie SN z dnia 20 czerwca 2023 r., I CSK 5548/22, *Lex* nr 3572339; wyrok SN z dnia 16 maja 2023 r., II CSKP 862/22, *Legalis*; wyrok SN z dnia 18 czerwca 2021 r., IV CSKP 92/21, „*Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna*” 2022, nr 1, poz. 9.

³⁸ J. Jastrzębski, *Glosa do wyroku SN z dnia 18 czerwca 2021 roku, IV CSKP 92/22, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 11, s. 27.*

cję umowy, a nie jako narzędzie do elastycznego kształtowania stosunku prawnego przez bank.

8. Wnioski końcowe

Kwestia dopuszczalności warunkowego wypowiedzenia umowy kredytowej została już szeroko omówiona zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie, co pozwala uznać ją za zasadniczo rozstrzygniętą. W tym zakresie nie wydaje się konieczna dalsza interwencja ustawodawcy. Poprawy wymagają jednak inne aspekty regulacji zawartej w przepisie art. 75c Pr. bank.

Należy przychylić się do wyartykułowanego w doktrynie postulat *de lege ferenda*, że przedmiot ochrony przewidziany w przepisie art. 75c Pr. bank. powinien zostać rozszerzony na pozostałe naruszenia umowy kredytu przez kredytobiorcę obok przewidzianego obecnie opóźnienia w spełnieniu świadczenia pieniężnego³⁹, ponieważ zastrzeżenie art. 75c Pr. bank. tylko na przypadek zwłoki kredytobiorcy w wykonaniu zobowiązania pieniężnego jest wyrazem niekonsekwencji.

Zasadne wydaje się również wprowadzenie regulacji przewidującej, że wypowiedzenie umowy kredytu przez kredytodawcę byłoby dopuszczalne dopiero w przypadku opóźnienia kredytobiorcy w spełnieniu świadczenia pieniężnego za co najmniej dwie kolejne raty. Rozwiązanie to, analogiczne do regulacji zawartej w art. 672 k.c. dotyczącej najmu, mogłoby skutecznie zwiększyć ochronę kredytobiorcy przed nadmiernie pochopnymi decyzjami o wypowiedzeniu umowy, jednocześnie pozostawiając kredytodawcy możliwość dochodzenia swoich praw w przypadku poważnych i powtarzających się naruszeń zobowiązań przez kredytobiorcę.

Rozważania na temat kryteriów oceny przez bank wniosków o restrukturyzację ujawniły istotne niedostatki przepisu art. 75c Pr. bank., który nie określa żadnych wytycznych ani zasad postępowania w tym zakresie. Ponadto w niniejszym opracowaniu

³⁹ T. Czech, op.cit., s. 70.

wskazano na ryzyko prowadzenia przez bank negocjacji dotyczących wniosków o restrukturyzację w złej wierze. Kwestie te wymagają doprecyzowania w obowiązującym porządku prawnym.

Dalszego uregulowania wymaga także zagadnienie związane z pytaniem o to, czy wniosek o restrukturyzację złożony w odpowiedzi na wezwanie do zapłaty wstrzymuje prawo banku do wypowiedzenia umowy kredytu⁴⁰. Biorąc pod uwagę wykładnię celowościową, należałoby skłonić się do poglądu, że złożenie wniosku o restrukturyzację tamuje możliwość wypowiedzenia umowy kredytu aż do momentu jego rozpoznania.

Przepis art. 75c Pr. bank. mógłby zostać znowelizowany w następujący sposób:

- Art. 75c ust. 1a: „W przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu innych niż opóźnienie w spłacie zobowiązania pieniężnego bank wzywa kredytobiorcę do usunięcia naruszenia, wyznaczając w tym celu termin nie krótszy niż 14 dni roboczych. W treści wezwania bank informuje kredytobiorcę o możliwości przedstawienia wyjaśnień dotyczących przyczyn naruszenia oraz o skutkach braku jego usunięcia. Pozostałe przepisy niniejszego artykułu stosuje się odpowiednio”.
- Art. 75c ust. 1b: „Wypowiedzenie umowy kredytu przez kredytodawcę może nastąpić wyłącznie w przypadku, gdy kredytobiorca pozostaje w opóźnieniu w spłacie świadczenia pieniężnego za co najmniej dwie kolejne raty”.

⁴⁰ „W przypadku złożenia przez kredytobiorcę wniosku o restrukturyzację zadłużenia warunkiem wypowiedzenia umowy kredytu jest uprzednie rozpatrzenie wniosku o restrukturyzację przez bank i wykonanie obowiązku z art. 75c ust. 5 Prawa bankowego. Innymi słowy, odmowa restrukturyzacji daje uprawnienie do wypowiedzenia umowy kredytu w całości” – Stanowisko Rady Prawa Bankowego przy Związku Banków Polskich dotyczące wybranych zagadnień problemowych na tle art. 75c Prawa bankowego, Warszawa, dnia 27 listopada 2015, s. 15; odmiennie T. Czech, op.cit., s. 73 – „Warto dodać, że złożenie przez kredytobiorcę wniosku w sprawie restrukturyzacji kredytu (zob. art. 75c ust. 3 p.b.) nie ogranicza uprawnienia banku do wypowiedzenia umowy kredytowej. W takim wypadku bank może m.in. wypowiedzieć umowę i podjąć negocjacje z kredytobiorcą co do warunków porozumienia restrukturyzacyjnego”.

- Art. 75c ust. 2a: „Złożenie przez kredytobiorcę wniosku o restrukturyzację zadłużenia w odpowiedzi na wezwanie do zapłaty wstrzymuje możliwość wypowiedzenia umowy kredytu do momentu rozpatrzenia wniosku przez kredytodawcę. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku wypowiedzenie umowy kredytu jest niedopuszczalne, o ile kredytobiorca wywiązuje się z ustalonych warunków restrukturyzacji”.
- Art. 75c ust. 3a: „Kredytodawca ma obowiązek rozpatrzenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia z uwzględnieniem zasad rzetelności i staranności. Przy ocenie sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy powinien kierować się zdolnością kredytową kredytobiorcy oraz realnością proponowanych rozwiązań restrukturyzacyjnych”.
- Art. 75c ust. 4a: „Kredytodawca jest zobowiązany do prowadzenia negocjacji dotyczących wniosku o restrukturyzację w dobrej wierze, z poszanowaniem interesów kredytobiorcy. W przypadku stwierdzenia działań kredytodawcy w złej wierze kredytobiorca ma prawo żądać odszkodowania za powstałą szkodę”.

W podsumowaniu należy podkreślić, że regulacja zawarta w przepisie art. 75c Prawa bankowego wzmacnia ochronę kredytobiorców, ograniczając możliwość nagłego wypowiedzenia umowy kredytu, co pozytywnie wpływa na równowagę w relacjach między stronami umowy. Przychylnie można jednak ocenić głównie ideę regulacji, gdyż liczne postulaty *de lege ferenda* ujawniają jej braki i niedoskonałości, wymagające dopracowania oraz większej precyzji normatywnej.

STRESZCZENIE

Postulaty *de lege ferenda* dotyczące przepisu art. 75c Prawa bankowego

Przedmiotem rozważań jest analiza problematyki związanej z wypowiedzeniem umowy kredytu w świetle przepisu art. 75c Prawa bankowego. W artykule przedstawiono kluczowe zagadnienia budzące kontrowersje w doktrynie i orzecznictwie oraz zaproponowano postulaty *de lege ferenda* mające na celu doprecyzowanie regulacji i wzmocnienie ochrony kredytobiorcy.

Słowa kluczowe: Prawo bankowe; wypowiedzenie umowy kredytu; art. 75c Prawa bankowego

SUMMARY

De lege ferenda postulates concerning the provision of Article 75c of the Banking Law

The subject of the discussion is the analysis of issues related to the termination of credit agreements under Article 75c of the Banking Law. The article presents key issues that have sparked controversy in legal doctrine and case law, and proposes *de lege ferenda* postulates aimed at clarifying the regulation and strengthening the protection of borrowers.

Keywords: Banking Law; termination of a loan agreement; Article 75c of the Banking Law

BIBLIOGRAFIA

- Bajor B., w: L. Kociucki, J.M. Kondek, K. Królikowska, B. Bajor, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020.
- Chomiuk M., *Spór o dopuszczalność zastrzegania warunku potestatywnego na tle obowiązujących regulacji warunku w Kodeksie cywilnym*, „Monitor Prawa Handlowego” 2012, nr 4.
- Czech T., *Obowiązki banku w razie opóźnienia kredytobiorcy ze spłatą kredytu*, „Monitor Prawa Bankowego” 2016, nr 12(73).

- Jastrzębski J., *Głos do wyroku SN z dnia 18 czerwca 2021 roku, IV CSKP 92/22*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2022, nr 11.
- Jedliński A., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna*, wyd. 2, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, art. 77.
- Kuźmicka-Sulikowska J., w: *Zobowiązania*, t. 1: *Przepisy ogólne i powiązane przepisy księgi I kc*, red. P. Machnikowski, Warszawa 2022.
- Mazur L., *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Mularski K., w: *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–352*, red. M. Gutowski, Warszawa 2018.
- Panfil K., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna*, cz. 2, red. J. Gudowski, Warszawa 2021.
- Pazdan M., w: *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–449¹¹*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2008.
- Pyzioł W., *Umowa o kredyt bankowy*, Kraków 1986.
- Radwański Z., Trzaskowski R., w: *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. 2, Warszawa 2019.
- Rechciński M., *Art. 75C Prawa bankowego – chybiona regulacja czy niewykorzystany potencjał?*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2019, nr 17(3).
- Redzik J., *Opóźnienie w spłacie kredytu. Co się stanie, kiedy nie zapłacisz raty w terminie?*, <https://www.bankier.pl/smart/opoznienie-w-splacie-kredytu-co-sie-stanie-kiedy-nie-zaplacisz-raty-w-terminie?> (dostęp: 2.02.2024 r.).
- Sobolewski P., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.
- Swaczyna B., *Warunkowe czynności prawne*, Warszawa 2012.
- Szlęzak A., *Głos do wyroku SN z dnia 17 marca 2021 roku, IV CSK 358/10*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 47.
- Szlęzak A., *Kilka uwag o warunku potestatywnym*, w: *Współczesne problemy prawa zobowiązań*, red. A. Olejniczak, J. Haberkowski, A. Pyrzyńska, D. Sokołowska, Warszawa 2015.
- Wyżykowski B., *Zasady restrukturyzacji zadłużenia na podstawie przepisów ustawy o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami*, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2018, nr 6(7).
- Zbrojewski A., *Wypowiedzenie umowy kredytu pod warunkiem*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020, nr 11.